

Pentsatzen irakatsi. Eskola-porrota ekidin eta ikasleak berreskuratzeko metodoa

Patxi Ezkiaga

Gaur egungo gizartea zauriturik daukan errealitatea da eskola-porrota, eta, nahiz Administrazioaren aldetik nahiz Ikastetxe mailan, oso kezka serioa suposatzen du hezkuntz kalitatearen hobekuntzaz kezkatzen garenontzat, psikologoek eta pedagogoek sakonki aztertutako arazoa izateaz gain.

— Nola hedatzen dira pertsonaren ikasketarako ahalbideak?

— Nola berreskura daitezke?

— Nola bultza genezake hezkuntza eraginkorragoa haurren-gan, etorkizunean beren ikaste-ahalbidea beste edukinetara heda dezaten, horren azkar aldatzen ari den gizarte teknologiko honetan?

Hirurogeitamarreko hamarkadatik hona, galdera horien erantzunak bilatu nahian ari gara horretaz arduratzen garenok.

— Ikasten irakastean datza gakoa.

— Batez ere lanerako teknikak eta metodoak eman behar zaizkie gazteei.

— Ohikuntzen eraketari eragin behar zaio.

Horrela, asko dira azken urteotan eskakizun hauek betetzeko asmotan lanerako metodo eta asmoak aplikatzen eta esperimentatzen dituztenak, edo, hobeto esanda, ditugunak. Ildo horretatik doa «La Salle» mailan eta 1986-87 ikasturtean Euskal Herriko Elkarte Autonomoan bost ikastetxetan frogatzen ari garen Reuven Feuerstein-en Bitartekoen Aberaskuntzarako Programa.

Zertan datza programa hori? Zein helburu ditu? Hona hemen programa eta helburuei buruzko zenbait argibide. Reuven Feuerstein oraintxe bertan Jerusalemeko Hadessah-Wizo-Canada Research Institutuaren zuzendaria da. Berak eta bere laguntzaileek hogeitau urtetan zehar burutu dituzten ikerketa-lanen ondorio gisa, berrikuntza ugari eta garrantzitsuak sorterazi dituzte Hezkuntzaren arloan batez ere, bere terminologian «eskola-emaizta eskasa izanik kulturalki etsita» daudenen ikaste-ahalbideen hobekuntzan. Mundu honetan garatu du Bitartekoen Aberaskuntzarako Programa (BAP), adimenaren berrezkuntzarako ereduia izan nahi duena, «adimenaren ahalbide edo bitartekoen aberaskuntza» sorteraztearren beste edozein ikasleri ere aplikatu dakiokeena. Ipar Ameriketako Estatu Batuak, Canada, Venezuela, Belgika eta Frantziak gain, Israeleko 1.500 ikasgela ingurutan ari dira BAP arrakasta handiz aplikatzen.

1. Zeintzuk dira BAPen oinarriak?

Experientziak zeharo ziurtatu dituen zenbait asmo teoriko-praktikotan oinarritzen da Feuerstein-en BAP hau, orokorki hartuta, «Ezagupen-egituren aldaketa posibleen teoria» deritzona osatuz. Ondoren azalduko ditugu teoria honen arlo garrantzitsuenak.

1.1. Pertsona, izaki aldagarria

Pertsona, giza izaeraren aldaketetara irekia dagoen sistema da. Hezkuntza programa egokipean jarriz gero, edonork alda ditzake bere ezagupen-egiturak; behar bezala egituraturiko programa hau da «ikasketa bitartekotuaren esperientzia» deitzen duena.

Garbi dago, psikologia humanistari darion ikuspegi baikor baten ondorio gisa ulertu behar dela pertsonarekiko ikuspegi hau.

Horregatik, eta beti ildo horretatik jarraituz, Feuerstein-entzat hutsuneen zioak ez dira determinatzaileak, jokabidea aztertzerakoan. Baikortasun hori azken mugetara eramanez, «ikasketa bitartekotuak» jatorrizko baldintzak ere gaindi ditzakeela baieztatuko du Feuerstein-ek.

1.2. Irakaslearen «bitartekotasuna»

Feuerstein-en programak lortu nahiko luken berrezkuntz edo aberaskuntz prozeduran, irakaslearen jokaeran eta harreman-estiloan datza arrakastarako gakoa.

Ikaslea errealitatearen eta «eragile kultural»en arteko bitartekoa izanik, irakasleak posible egingo du, bere jokaeraz, nahiz edukin ikasketa nahiz asimilazioa bultzatuko duten adimen-prozeduren garapena. Horregatik, BAPen aplikaziorako erabili behar duen teknikaren bitartez, irakasleak interesa eta motibazioa sortezten du; egokitu egiten ditu edukinak eta prozedura mentalak, ikasleen arabera; errealitatea jasotzerakoan, batez ere alde afektiboak eta sozialak azpimarratzen ditu; errealitate hori atontzeko eta beraz jabetzeko jokoan jartzen diren adimen-egiturak lantzen ditu batez ere.

Irakaslearen eta ikaslearen arteko harremana, berak «bitarteko eta bitartekotuaren» arteko erlazioan jartzen duena, kalitatea eta aldakuntzarako eraginkortasuna finka dezaketen erizpide hauetan oinarritua dago:

— Haurra zertarako den gauza ezagutzen duen irakaslea da lehen oinarria. Horren arabera bultzatuko du ikaslea, helburu irisgarriak ezarriko dizkio, eta bere ahalbideen neurriko zereginak eskatuko.

— Bigarren erizpidea ere oso garrantzitsua da. Beharkizun momentuko gainetik pasaraziz, ikasitakoa gerora proiektatzen lagunduko dio, geroko zenbait egoeratan ere baliagarri gerta dakion. Horregatik esan dezakegu, informazioa jasotzea baino askoz garrantzitsuagoa dela ikasleari bizitzako egoera ezberdinez pentsatzen laguntzea (eskola-egoera, gizartekoa, familiakoa, etab.).

— Balioetara irekitzen du irakasleak ikaslea, bizitzan indarra eta zentzua eragiten duten ardatzak direlako. Horren arabera, edozein egoeraz baliatuko da bizitzaren alde baikorrak azpimarratzeko, nahiz kulturari, nahiz lanean edo giza harremanetan.

— Norberarekiko oneritzi positiboa bultzatu behar da, haurrak ezin izango bait du bere eginkizuna konfidantza osoz eta bere ahalbideen arabera bete, berarengan behar adinako ziurtasun eta konfidantzarik ez badu.

— Norberaren jokabideari buruzko gogarpenera eramango du irakasleak haurra, norberarekiko ezagupenera irits dadin, eta, horrela, bere barne-indarrak kontrolatuz, norberarekiko onarpena lor dezan.

— Elkarrizketak, komunikazioak, interakzioak markatzen dituen Programaren garapenerako saioak, eta hezitzaile-hezien arteko erlazio-motaren estiloa, halaber.

1.3. Ezagupen-egitura hobe daiteke

Aldakuntza, ikaslearen ezagupenaren garapen-prozeduran hobekuntza lortu nahi duen metodoa da BAP. Ikaslearen trebetasuna, bere estrategia, ezagupen-funtzioak eta joerak hobetuz, hedatu egiten da ezagupen-egitura eta garatu bere autonomia eta independentzia.

Piaget-en ikaslea izanik, Feuerstein-ek edozein ekintzatan ematen diren adimen-prozedurak ulertzeko laguntza ematen die nahiz irakasleari nahiz ikasleari, adimen-ekintzaren egituraren analisia eginez. Horrekin batera, pentsatzen ikasteko eta, behar den heinean, hutsuneak zuzentzeko ekintza bereziak planifikatzen ditu. Beraz, BAP aplikatuz, pentsatze-prozedurak suposatzen dituen zenbait ekintza bereziren garapena lortu nahi du.

- Identifikazioa.
- Konparazioa.
- Analisia.
- Sintesia.
- Sailkapena.
- Datuen kodeketa eta deskodeketa.
- Erlazio eraginkorren proiektapena.
- Adimen-errepresentazioa.
- Adimen-eraldaketa.
- Arrazoibide alderraia. Sorkuntza.
- Arrazoibide hipotetikoa.
- Arrazoibide analogikoa.
- Arrazoibide logikoa.

- Pentsaera silogistikoa.
- Pentsaera inferentziala.

Jakimen-iharduera hauek jasotzeak zenbait aurrebaldintza menperatzea suposatzen du, aurrebaldintza hauen gabeziak ekiten bait die ezagupen-hutsuneei. Feuerstein-en analisiak dioenez, honako hauek dira, murrizak izanik, zuzenketa behar duten hutsunezko ezagupen-funtzioak:

1. *Input-fasean* (errealitatearen oharpena, informazio-sarrera): errealitatearekiko oharpen lausotsua; sistematizatu eta planifikatu gabeko jokabide inpultsiboa; objektuak ezagutzeko hiztegiak eta kontzeptu egokirik eza; hutsunezko orientabide espaziala; hutsunezko orientabide denborazkoa; objektuaren egonaldiarekiko hutsunea; zehaztasun-eza errealitatearekiko datuen bilketan; bi edo informazio-iturri gehiago batera kontutan hartzeko eragozpenak.

2. *Informazioaren elaborazio-fasean*: arazoa zuzenki ez jasotzea edo definitzen ez jakitea; datu garrantzizkoak eta garrantzizgabeak ez bereiztea; konparatzeko zailtasuna; adimenaren arloko hertsitasuna; errealitatea erlazionaturiko osotasun gisa jasotzeko zailtasuna; arrazoibide logikorik eza; norberarekiko jokabidea barneratzeko zailtasuna; hipotesiak baieztatzeko estrategiarik eza; pentsaera hipotetiko-inferentzialaren murriztapena; jokabidea planifikatzeko zailtasuna; harreman eraginkorrak ezartzeko zailtasuna.

3. *Output-fasean* (informazioaren irteera/erantzuna): komunikazio egozentrikozko estiloa; harreman eraginkorrak proiektatzeko zailtasuna; erantzunen komunikaziorako blokeoa; asmaketa gisako erantzunak ematea; norberaren ideiak adierazteko hiztegiak eza; zehaztasun-eza erantzunetan.

2. BAP programaren helburuak

Papera eta arkatzarekiko 14 sail edo tresnak osatzen dute BAP. Guztira bostehunen bat orri dira, eta tresna bakoitza lehen aipatu ditugun hutsuneen inguruan mugitzen diren ezagumen-ahalbideen bermatzeko pentsatua dago. Programa burutzeko, bi urteko aplikazioa jotzen da egokituz, astero hiru ordu ematen zaizkiolarik. Hau da hamalau gaien zerrenda: 1) Puntuen eraketa; 2) Orientabi-

de espaziala I; 3) Orientabide espaziala II; 4) Konparazioak; 5) Oharpen analitikoa; 6) Sailkapenak; 7) Familiarekiko harremanak; 8) Denborarekiko erlazioak; 9) Zenbakiekiko progresioak; 10) Oharrak; 11) Silogismoak; 12) Erlazio trantsitiboak; 13) Marrazkiak, eta 14) Istorioak.

Zein da, beraz, BAPen lortu nahi den helburu orokorra?

Orain arte azpimarratu dugunarekin, uste dugu nolabait zehaztu dugula zer espero dugun BAPetik: «emaitza murrizetan» aritzen den ikaslearen ezagupen-egitura aldatzea, nahiz ikasketa-egoera formalen aurrean nahiz eguneroko bizitzan oinarrituriko esperientzian edo estimuluekiko harreman zuzenean, benetan aldakorra eta sentikorra gerta dakion.

Honako helburu berezi hauen bitartez lortzen da helburu orokorra:

- Hutsunezko ezagupen-funtzioen zuzenketaren bitartez.
- Programarekin zerikusia duten hiztegi, operazio eta erlazioen bitartez.
- Barne-motibazioen sorkuntzaz.
- Ohikuntzen sorkuntzaz.
- Gogoetarako eta epaitzeko ahalbidearen garapenez.
- Orain arte informazioaren hartzaile pasiboa izan denaren errolea, informazio berriaren sortzaile izango denarenarekin trukatzeaz.

Bidea hasi besterik ez dugu egin, asko geratzen zaigu oraindik, eta gure haurrekin esperimentatzen ari garen heinean ikasten dugu zein izan daitekeen BAPen indarra eta eragina.

Baina bukatu aurretik, pare bat zera azpimarratu nahi genuke.

1. BAP esperimentatzen ari garen irakasleok talde-lanean aritzen garela, eta, jokabide horri esker, elkarren arteko aberaste-prozesua ematen ari dela.

2. Metodoa aplikagarri gerta zedin egin beharreko gure aldetiko prestakuntz lanak eta eguneroko ikas-saioen prestaketak benetan merezi izan duela, gure orain arteko esperientzia zeharo baikorra eta positiboa izan dela kontutan hartuz.

Gure asmoak betetzen badira, agian laguntza eta bultzada gehien behar duten ikasleei esku eraginkorra emateko moduan egon gaitzkeela esan genezake.

P. E.

ENSEÑAR A PENSAR. METODO CON QUE EVITAR EL FRACASO ESCOLAR Y RECUPERAR LOS ALUMNOS

ENSEIGNER A PENSER. MÉTHODE PAR LAQUELLE ON EVITE L'ÉCHEC SCOLAIRE ET L'ON RATTRAPE LES ÉLÈVES

En esta ponencia presentada por el Colegio de La Salle de San Sebastián se alude al fracaso escolar como un fenómeno que preocupa ya de forma seria a los psicólogos y pedagogos y a la sociedad en general. No es extraño que hayan proliferado diversas experiencias de estudios y trabajo que atienden al mismo, y La Salle está experimentando el Programa Reuven Feuerstein para el Enriquecimiento Instrumental.

Los rasgos con que se caracteriza este Programa podrían ser los siguientes: la afirmación de la condición cambiante de la persona, y la del carácter "mediador" del educador que motiva y acomoda los contenidos al educando; la convicción de que la estructura de conocimiento es mejorable, con tareas señaladas en las fases input, en la elaboración de la información y en la fase output.

Los objetivos del Programa quedan diseñados en la secuencia de las tareas concretas que se irán cumpliendo a lo largo de dos años, con tres horas semanales de trabajo. La colaboración entre profesores, dentro del programa, está contribuyendo a un evidente enriquecimiento del profesorado, al tiempo que los trabajos ya realizados permiten calificar de totalmente positiva la experiencia vivida.

Cet exposé, présenté par le Collège Lasalle de Saint Sébastien, se réfère à l'échec scolaire comme d'un phénomène qui préoccupe sérieusement les psychologues ainsi que les pédagogues et la société en général. Le prolifération de diverses expériences d'études et de travail qui traitent cette question, n'est pas étonnant. Le Collège Lasalle expérimente, actuellement, le Programme Reuven Feuerstein pour l'Enrichissement Instrumental.

Les traits caractéristiques de ce programme seraient les suivants: l'affirmation de la condition changeante de l'individu, et celle du caractère de médiation de

l'éducateur qui motive et accomode les contenus à l'élève éduqué; la conviction que la structure de connaissance peut être améliorée avec des travaux signalés dans les phases input, dans l'élaboration de l'information et dans la phase output.

Les objectifs du programme sont délimités dans la séquence des tâches concrètes qui se réaliseront tout au long de deux années à un rythme de trois heures de travail par semaine. La collaboration entre les professeurs à l'intérieur du programme, contribue à un enrichissement évident du professorat tandis que les travaux réalisés permettent d'évaluer positivement l'expérience vécue.